

SZEMLE

J. LEE THOMPSON

NORTHCLIFFE. PRESS BARON IN POLITICS, 1865–1922

(Northcliffe. Sajtócézár a politikában, 1865–1922)

London, 2000. 462 p.

Tudvalevően a Fleet Street volt hosszú ideig Londonban a szerkesztőségek otthona. Egy időben Lord Northcliffe volt a Fleet Street legjelentősebb szerkesztője, laptulajdonosa, jelentősebb, mint Beaverbrook, Rothermere vagy a jelenben Murdoch. Korai, tragikus halála idején – 57 évesen hunyt el – a Daily Mail, a Daily Mirror, a The Times és a heti The Observer tulajdonosa volt.

Northcliffe a tízgyerekes családban a legidősebb fiú volt, apja iszákos tanító, majd ügyvéd, anyja erőlelkű protestáns ír. Eredeti neve: Alfred Harmsworth. Már 15 éves korában kiadott egy iskolai folyóiratot, majd később szabadúszó lett, azután egy kis példányszámú időszaki újsággal („Válaszok levelezőknek a nap alatt bármilyen elképzelhető tárgykörben” címmel) nevet és helyet szerzett a Fleet Streeten.

Northcliffe előtt világos volt, hogy Gladstone reformja, az újságokra kivetett adók visszavonása, az állami elemi iskola bevezetése és az erősödő birodalmi öntudat együttesen alapot teremthet a hírlapok növekvő forgalma számára a késői viktoriánus időszakban. Ezt felismerve olyan anyagokat tett közzé lapjaiban, amelyek biztosították a széles körű olvasottságot, így helyet kaptak a rejtvények, a néket érdeklő témák, a humor. Esti, olcsóbb kiadások kerültek utcára frissebb hírekkel, kisebb terjedelemben, féláron. A The Times árát három pennyről egy pennyre csökkentette az első világháború, az ún. Nagy Háború előtt, s így a lap példányszáma 38 ezerről a hihetetlen 318 ezerre emelkedett.

Northcliffe eredményeit további sikerek koronázták, vagyon után hatalom és nemesség jutott osztályrészül. Nagy szerepet játszott abban, hogy 1916 decemberében a bűverejű Lloyd George került hatalomra, amelyet azzal fizettek vissza neki, hogy nem hívták meg két évvel utóbb a versailles-i konferenciára.

Thompson sokoldalú munkáját a brit történészek jól fogadták, dicsérik hőse bemutatását, mint olyan jelentős politikai személyiséget, aki sokat tett a brit birodalom fejlődéséért. Northcliffe véleménye, ítéletei a politikusokról elsődlegesen azon alapultak, hogy azok mennyiben szolgálták a brit birodalmat, és tettek-e eleget erősítése érdekében. Kétségtelenül ő volt a modern brit sajtó megteremtője, az általa lefektetett, majd megszokott szabályok máig is nagyjából érvényesek. Bár élete végén eluralkodott rajta megalomániája és üldözési mániája, zsenialitását senki nem vonta kétségbe. Egy másik sajtócézár, Lord Beaverbrook, akit nem lehetett Northcliffe barátjának nevezni, mondta róla, hogy „Anglia legnagyobb újságírója volt”.

H. Haraszti Éva

BÁTONYI GÁBOR

BRITAIN AND CENTRAL EUROPE 1918–33

(Nagy-Britannia és Közép-Európa 1918–33)

Oxford, University Press, 1999. 240 p.

A magyar származású szerző 1996 óta tanítja Európa 20. századi történetét a Bradfordi Egyetemen. Fő kutatási területe a Közép-Európával kapcsolatos brit külpolitika és hírszerzés a két világháború között. Az 1999 júniusában megjelent monográfiája – a cseh származású Zbyněk Zeman oxfordi professzor támogatásával írt – doktori disszertációjának átdolgozott és bővített változata, amely eddigi kutatásainak első összefoglalása. Bátonyi Gábor főiskolai diplomáját az ELTE Tanárképző Karán szerezte 1985-ben, majd 1991-ig külpolitikai újságíróként dolgozott a Magyar Televíziónál. 1991–92-ben a Johns Hopkins Egyetem bolognai intézetében tanult nemzetközi kapcsolatok történetét, majd Oxfordba került, ahol 1995-ben szerzett PhD fokozatot. Magyarországon egyetlen – a Duna-konföderációról szóló – tanulmánya 1985-ben az Alföld című folyóiratban jelent meg.

A monográfia három részből, három nagyobb, átlagosan 60–70 oldal felölő tanulmányból áll, melyek az Ausztriával, Magyarországgal és Csehszlovákiával kapcsolatos brit külpolitikát vizsgálják az 1918 és 1933 közötti periódusban. Csehszlovákia esetében 1938-ig kitekint a szerző az eseményekre, 1933-at mégis korszakhatárnak tekint. Véleménye szerint ugyan a brit külpolitika Közép-Európa iránti érdeklődése 1933-ra végleg lezárult: 1918 végétől 1922-ig – kétségkívül rövid ideig – fokozott angol érdeklődést,